

OŁTARZE GOŁACZE

W dawnej Polsce istniały dwa rody Ołtarzewskich: jeden herbu Roch II, drugi Lis. Obydwa pochodziły z Mazowsza, z tym jednak, że Ołtarzewscy herbu Lis pochodzili właśnie z wymienionej wyżej wsi. Osadnictwo sięga tu pierwszej połowy XV wieku. W 1441 roku niejaki Michał, dziedzic Ołtarzewa, otrzymał do księcia Bolesława przywilej uwolnienia od sądownictwa ziemskiego. Jest to pierwsza wzmianka historyczna o tej miejscowości¹. W końcu XV wieku notuje się Jana z Ołtarzewa. W połowie XVI wieku właścicielem był Wojciech, syn Macieja².

Ołtarze Gołacze zawsze były dużą wsią. Według danych z końca XVI wieku liczyły one 29 włók ziemi i były większe nawet od okolicznych wsi, należących do biskupów płockich. W całej ziemi nurskiej tylko w kilku miejscowościach uprawiano więcej ziemi. Nazwę zapisywano jako *Ołtarze Gołacie*. Jej dziedzicami byli: Stanisław, Mikołaj oraz Hieronim z bracią³. Wymienieni wyżej rycerze należeli do rodu Ołtarzewskich herbu Lis.

Lis herb Ołtarzewskich

W końcu XVI wieku żyli Grzegorz, Stanisław i Piotr, synowie Józefa. W końcu XVII stulecia notuje się Walentego, jako dziedzica wsi. Ołtarzewscy nigdy nie osiągnęli żadnych zaszczytów, godności czy urzędów, byli szlachcą ubogą, lecz bardzo żywotną. Przez całe wieki dziedziczyli w swojej rodowej wsi. W XVII wieku notuje się ich podczas elekcji królewskich.

Z czasem część ziemi przeszła na własność innych rodów szlacheckich. Spis ziemian z końca XVIII wieku wspomina następujące nazwiska dziedziców: Godlewski, Gostkowski, Murawski, Ołtarzewski, Podbielski, Poniatowski, Ślepowroński, Szepietowski i Złotkowski⁴. W tym spisie nie podano liczby mnogiej, można więc przyjąć, iż było tu dziewięć „dworów” szlacheckich. Z tym jednak, że były to dwory nieco bogatsze niż w wielu okolicznych zaściankach. Obok nich znajdowały się również liczne zabudowania chłopskie. Chłopi pracowali bowiem na polach szlacheckich.

Mieszkała tu cały czas rodzina Ołtarzewskich, najpewniej Krzysztof Ołtarzewski żonaty z Małgorzatą, potomek Stanisława, dziedzica wsi w XVI wieku. To właśnie w jego dworze urodził się w roku 1788 Ignacy Ołtarzewski. Zapewne był jednym z kilku synów Krzysztofa i, nie mając szans na przejęcie gospodarstwa, w roku 1807 wstąpił do armii Księstwa Warszawskiego. Należał do 1 pułku gwardii polsko-francuskiej, elitarniej jednostki wojskowej, która uczestniczyła we wszystkich wojnach napoleońskich, w ten sposób Ignacy Ołtarzewski walczył z Hiszpanami w 1808 roku. Uczestniczył w wojnie z Austrią w 1809, w 1812 walczył w Rosji, w słynnej zimowej kampanii. W 1813 roku znalazł się pod Lipskiem, w jednej z ostatnich bitew napoleońskich. Doczekał się stopnia porucznika. W 1815 wstąpił do służby w wojsku Królestwa Polskiego, karierę zakończył dziewięć lat później, jako kapitan⁵.

W tym czasie w Ołtarzach Gołaczach (zwanymi też *Gołacze*) dziedziczył zapewne któryś z jego braci lub bratanków, najpewniej Antoni Ołtarzewski, który był właścicielem części wsi w 1854 roku i udowodnił swoje pochodzenie szlacheckie od Stanisława, żyjącego w XVI wieku⁶.

Według danych z 1827 roku była to duża wieś. Mieszkali tu liczni szlachcice oraz chłopi. W tym czasie naliczono 72 domy i 424 mieszkańców. Dane z 1886 roku informują o wsi nad rzeką Bugiem, powiat ostrowski, gmina i parafia Nur⁷.

¹ Rodzina, Herbarz....., tom XI, s. 340.

² Tamże.

³ Źródła Dziejowe....., s. 397.

⁴ Regestr Diecezjów..., s. 396.

⁵ Rodzina, Herbarz....., tom XI, s. 340.

⁶ Sęczys E. *Szlachta wylegitymowana w Królestwie Polskim*, Warszawa 2000, s. 491.

⁷ Słownik Geograficzny....., tom VII, s. 526.

Dane z końca XIX wieku mówią o mieszanej wsi szlachecko-chłopskiej, gdzie chłopcy posiadali 3 gospodarstwa, natomiast szlachcice 30 gospodarstw i 459 ha ziemi⁸.

W czasie spisu powszechnego z 1921 roku w miejscowości tej zanotowano 69 domów i 363 mieszkańców⁹.

Przed II wojną światową działał tu zakład kowalski Zalewskiego, był też młyn wodny, należący do K. Falkowskiego¹⁰.

---

⁸ Dajnowicz W, *Drobna szlachta.....*, s. 234.

⁹ *Skorowidz.....*, s. 65.

¹⁰ *Księga Adresowa Polski.....*, s. 142.